

Voorwaarden om het schrijven met de hand te kunnen leren

Aanleiding is een vraag aan het Platform Handschriftontwikkeling over schrijflessen in groep 1, 2 en 3. Mijn advies was o.a.: Werk in groep 1 en 2 aan de schrijfvoorwaarden om in groep 3 makkelijker te leren schrijven. De begrijpelijke wedervraag was: Wat zijn dan die schrijfvoorwaarden? Vandaar zet ik ze hieronder beknopt alle zeven op een rij.

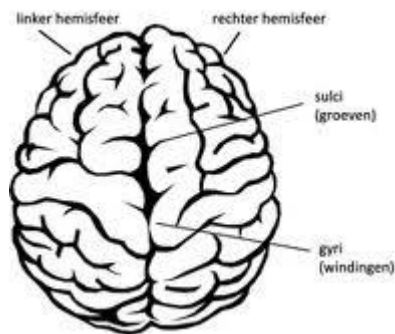
Na elke uitleg over één van de schrijfvoorwaarden volgt een enkel praktisch voorbeeld. Pas de uitvoering steeds aan het ontwikkelingsniveau en de interesse van het kind aan.

Wanneer het woord ‘schrijven’ genoemd wordt, wordt de *handmatige* beweging op het papier bedoeld in tegenstelling tot het opstellen van teksten.

Definitie van het schrijven met de hand: Schrijven is een complexe motorische activiteit met cognitieve, motorische, creatieve en culturele aspecten. De motorische activiteit bestaat uit doelgerichte bewegingen, die de mogelijkheid bieden tot cultureel en sociaal bepaalde communicatie.

1. Hersenfunctie

Schrijven is hersenschift wordt vaak gezegd. Schrijven is een zó complexe vaardigheid van de mens, dat die zonder een goed functionerend brein niet uitgevoerd kan worden. Bij het schrijven zijn beide hersenhelften actief. Al voorbereidend schrijfbewegend in groep 1 en 2 worden er verbindingen tussen beide hersenhelften aangelegd, versterkt en/of gestimuleerd. De hersenen sturen de zenuwen en spieren aan, die voor de schrijfactiviteit nodig zijn. Door beweging krijgen de hersenen impulsen om daarmee het zenuwstelsel tot rijping en organisatie aan te zetten.

Praktische oefeningen:

- Oefen veel tweezijdige bewegingen met het lichaam in de ruimte.
- Tweehandig (= met beide handen tegelijk) werken op grote vlakken, in het zand of met scheerschuim.
- Oefen de kruisbeweging: Pak met linkerhand het rechteroor, enz.
- Wrijf je handen, wrijf je knieën, etc.

2. Motoriek

De motoriek wordt verdeeld in de grote en de kleine motoriek. Beide zijn voor het schrijven leren van belang. Beide kunnen onafhankelijk van elkaar geoefend worden. Gezonde kinderen bewegen graag. Schrijven is een klein-motorische oefening, die veel lichamelijke coördinatie vraagt. Alleen al in de hand moeten 29 gewrichtjes en 35 spieren samen werken. Door de

zithouding, pengreep en de beweging is het hele lijf bij het schrijven betrokken om tot optimaal resultaat te komen. Schrijven is topsport: een unieke menselijke vaardigheid, die door veel oefenen verworven wordt en door veel training verfijnd wordt.

Anno 2014 komt het schrijfonderwijs voor veel kinderen, qua motorische ontwikkeling, te vroeg.

Praktische oefeningen:

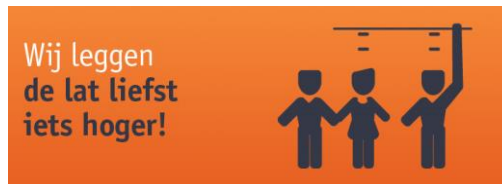
- Beide armen zwaaien, draaien, enz.
- Zwaaien met crêpelinten of reepje stof aan een stokje
- Vingergymnastiek: opponeren van de duim naar alle vingers, beide handen tegelijk en 'blind'.
- Vingerspelletjes: naar huis, naar huis etc.
- Het naar voren en achteren draaien van de schouders.
- Op verticale vlakken laten werken, zodat de pols nog ontzien wordt.
- Liedjes en opzegversjes met veel bewegingen erbij.

3. Ruimte-oriëntatie

Al spelend en bewegend ontdekt het kind de ruimte om zich heen. De te ontdekken ruimte groeit naarmate het kind ouder wordt. Van de kleine ruimte van het grijpen naar een vinger tot de grotere ruimte van een kamer, lokaal of speelterrein. Hier geldt het aloude gezegde:

Ervaring is de beste leermeester! Vooral bij het buitenspelen merkt het kind hoeveel stappen het moet doen om een afstand te overbruggen of hoeveel kracht het moet zetten om een tak te grijpen. Pas bij voldoende besef van verhoudingen is het lijf in staat tot verfijnde motorische handelingen. Ook het begripsvermogen van wat voor/achter/omhoog/omlaag inhoudt, is nodig voor het goed volgen van schrijfonderwijs. Bij het schrijven wordt voorwaarts in vier hoofd-richtingen bewogen; naar boven, naar beneden, naar rechts en naar links.

Praktische oefeningen:

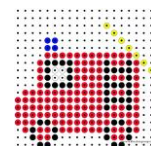
- Leg iets onder je stoel; handen op je hoofd; achter je.
- Met hoeveel stappen kom je naar de overkant?
- Hoeveel ballen passen er in een mand?

4. Oog-handcoördinatie

Met oog-handcoördinatie wordt de kunst bedoeld om met de ogen de verrichtingen van de handen te sturen. Na het kunnen grijpen van een voorwerp kan een verfijndere ontwikkeling gestart worden: met een voorwerp op iets krabbelen. Pech als dat met stift op het keukenkastje is; leuk als het met een stok op het bospad is of op een vel papier dat past bij de armslag van het kind. Oog-handcoördinatie leidt tot vormherkenning, die noodzakelijk is bij het leren schrijven. Voelt iets rond of hoekig aan? Is het groot of klein? Lang of kort?

Praktische oefeningen:

- Puzzels.
- Erwtjes of ronde kralen één voor één op een schoteltje leggen.
- Probeer een lijn naar een bepaald punt te trekken. (Als onderdeel van een verhaal)
- Kralenplankjes.
- Jan Huyghen in de ton: groot cirkelen en bij 'in duigen' binnen die cirkels krassen.

5. Kritisch waarnemen

Laat het kind met aandacht naar de dingen kijken, details benoemen en nadenken of het wel klopt wat het ziet. Ontbreekt er soms iets (rechthoekige tafel met drie poten) of is er teveel (schaap met vijf poten)?

Bij het leren schrijven zal het straks bijvoorbeeld het verschil tussen de *b* en de *d* moeten onderscheiden. Het verschil weten tussen een rondje en een streepje is net niet genoeg. Het goed leren kijken stimuleert het denkvermogen.

Praktische oefeningen:

- Ik zie, ik zie wat jij niet ziet!
- Welke ronde dingen zie je?
- Zie je iets roods?
- Voorwerpen laten zien; er ongezien één wegpakken en laten zeggen welk voorwerp mist.

6. Vormonderscheidingsvermogen

Daarmee wordt het kunnen zien van verschillen tussen voorwerpen en vormen ontwikkeld. Welk kopje heeft twee oren? In welke cirkel staat een dikke stip? In welk vierkant staat een schuine streep?

Om vormen te kunnen onderscheiden en herkennen wordt een groot beroep gedaan op het visuele geheugen. Voor een deel van de kinderen werkt een auditieve omschrijving ondersteunend en bij anderen het voelen van het voorwerp of de vorm.

Letters zijn gevormde, gestolde bewegingen en daarbij is het van belang dat het kind ziet of een stok voor of achter het rondje staat.

Praktische oefeningen:

- Laat rond of vierkant lopen – al of niet op een liedje.
- Sorteeroefeningen rond bij rond, ovaal bij ovaal, hoekig bij hoekig, etc.
- Maak rijen met cirkels waarin verschillende zaken zijn getekend; kleur het rondje waar het hartje in staat.
- Zet een streepje onder het grootste kuiken.

7. Beheersing van het materiaal

Als een kind het schrijfmateriaal niet kan sturen, wordt het moeilijk om letters te schrijven. Laat de kleuters met zoveel mogelijk materialen kennismaken en experimenteren. Potloden, wasco, krijt, sponsjes, penselen, kwasten en noem maar op. Pas schrijfmateriaal en papier aan hun ontwikkelingsniveau aan. Plezier beleven aan een spoor op papier nalaten staat voorop. Leren durven om de ruimte in te nemen. Vraag en verwacht niet meteen een herkenbare vorm. Het verwachten van een vorm kan verkrampend werken, omdat het iets MOET worden. En als het materiaal niet goed gehanteerd wordt, of de beweging kan nog niet goed gestuurd

worden, zijn dat op zich al remmende factoren. Pas als beweging en materiaal beheerst worden, kan dat ten nutte en dienend aangewend worden.

Praktische oefeningen:

- Experimenteer met allerlei schrijfmaterialen op verschillende schriftdragers.
- Kies uit de verschillende methodes die op de markt zijn, die facetten die bij jouw groep aansluiten.
- In iedere hand een nat sponsje, of een knijper met een sponsje ertussen, en laat beide handen tegelijk verticaal strepen trekken.
- In elke hand een wasco en laat beide handen tegelijkertijd vrij bewegen op muziek.

AS, Mei 2014